

Úvahy o naší příští nejvhodnější organizaci národní obrany

V nynější válečné době každý občan je chápavější a citlivější vůči vojenským záležitostem a má proto větší porozumění pro požadavky obrany státu, než tomu bylo v době mírové. Za války totiž plně vyniká důležitost armády jak pro obranu, tak pro samotnou existenci státu, zvláště takové velikosti a tak exponovaného, jako je náš. Žádné naše mírové pokolení neprocítá tak živě všechny problémy státní obrany jako naše, které prodělává dvě války a z něho zejména ti, kdož mají štěstí v cizině aktivně pracovat na obnově naší republiky. A jelikož náš stát budeme budovat zase téměř od základu, bude žádoucí položit solidní základy i pro příští obranu státu. Při tom bude nutno vyjít z toho, co jsme měli pro tento účel připraveno již za prvé republiky a zdokonalit vše na základě zkušeností nabytých v této válce.

Nejdůležitější zkušenost, kterou naše veřejnost dnes plně uznává, je, že na průběh a zdar války má největší vliv její mírová příprava. Pro náš stát tato zkušenost byla by tím důraznější, že, prohrajeme-li válku proti Německu, našemu historickému nepříteli číslo 1, znamenalo by to jak konec samostatného československého státu, tak i pravděpodobnou záhubu našeho národa vůbec. Proto nutno připravit nejúčelnější a nejvhodnější organizaci obrany příštího našeho státu.

Obrana státu nespočívá dnes výlučně na armádě, nýbrž je závislá na vojenském potenciálu státu, vyrůstajícího z různých jeho prostředků. Je ovšem pravda, že armáda je nejdůležitějším nástrojem státní obrany, jehož mohutnost a síla je závislá na tom, jak je využit vojenský potenciál státu ve prospěch armády. Musí proto v míru všechny složky státního zřízení spolupracovat tak, aby bylo plně využito všech prostředků státu ve prospěch armády a obrany státu, aby případná válka mohla být vedena s armádou co nejsilnější a nejkvalitnější, aby obrana státu mohla být vedena úspěšně a s nejmenšími obětmi na lidských životech. Proto jak pro dobu mírovou tak i válečnou je třeba především vyřešit vhodnou organizaci centrálních orgánů a pravomoc vedoucích osob, zodpovědných jak za armádu tak i obranu státu.

V demokratické Francii po prvé válce

světové řízením válečných příprav byla pověřena nejvyšší válečná rada, podle které všeobecně i v našem státě byla vytvořena nejvyšší rada obrany státu (NROS), jejíž složení a pravomoc určuje zákon na obranu státu, t.j. S. z. a n. č. 131 z r. 1936.

Podle tohoto zákona předsedou NROS je předseda vlády, který jmenuje ostatní členy rady z členů vlády, které odvolává prezident republiky. Vojenská odborníci s hlasem poradním jsou generální inspektor a náčelník hlavního štábu, za branné hotovosti státu, t.j. za § 57, též hlavní velitel. Předseda může povolát i jiné odborné poradce.

Prezident republiky má právo svolat NROS, zasedání být přítomen, předsedat mu, nebo si vyžádat zprávu o věci, náležející do oboru působnosti této rady. V NROS je možné usnést se na návrhu zákona pro vládu; usnesení rady stává se závazným pro všechny její členy, jest-liže se nevysloví proti tomu člen rady ve lhůtě stanovené jednacím řádem. Nedosáhne-li se dohody v NROS, předloží se záležitost k rozhodnutí vládě, která též schvaluje jednací řád rady.

Pomocným orgánem pro NROS je mezi-ministerský sbor obrany státu (MSOS), složený ze zástupců předsednictva ministerské rady, všech ministerstev a kanceláře prezidenta republiky. Pomocnou službu pro NROS a MSOS obstarával generální sekretariát obrany státu přičleněný k MNO.

Z uvedené organizace a pravomoci NROS vysvítá, že náš budoucí hlavní velitel armády — buď generální inspektor nebo náčelník hlavního štábu — při rozhodování nejdůležitějších mírových vojenských příprav mohl vyjádřit pouze své mínění. Jiní hlasovali a rozhodovali o základních přípravách války a armády, zatím co zodpovědnost za vedení operací na nich závislých nesl před veřejností hlavní velitel. Tím, že za války k vůli utajení vojenských věcí před nepřítelem nelze veřejnosti vykládati, čím stávající operace jsou ovlivňovány, nese hlavní velitel zodpovědnost za hlavní nástroj obrany státu, závislý na využití jeho vojenského potenciálu.

Avšak ani v našem samotném MNO náš příští hlavní velitel nemohl do důsledků vyjádřit svoji vůli na přípravě samotné armády v rámci působnosti MNO. V čele MNO ve vlasti byl normálně politik, jemuž podléhal generální inspektor, náčelník hlavní-

ho štábu, přednosta presidia, 6 přednostů odborů a přednosta kontrolního sboru. V celku 10 osob podléhalo ministrov, který neznal a nemohl podrobně znát všechny problémy vojenské správy. Od dob Napoleonových je známá zkušenost, že při vynikajících znalostech nadřízeného může tento řídit činnost nejvýše 8 osob. Proto úspěšné řízení takového MNO, jako bylo naše, i pro vynikajícího odborníka-vojáka bylo obtížné, natož pro neodborníka.

V našem MNO byli dva nejvyšší vojenští odborníci, kandidáti na hlavního velitele, generální inspektor a náčelník hlavního štábu, navzájem na sobě nezávislí.

Tim, že oba výše uvedení nejvyšší odborníci byli si rovni, s velmi omezenou pravomocí, ve které si byli rovni i s ostatními přednosty odborů, presidia a KS, byla koordinace v MNO závislá na tom, jak který vojenský problém a kterou záležitost posuzoval ministr neodborník, repektive jak kterému vojenskému funkcionáři podařilo se přesvědčit ministra o nutnosti navrhovaného řešení. Na doklad toho, kam bývala naše organizace MNO vedla, jako příklad uvedu dva případy:

V době, kdy Německo rušilo své jezdeckto a přeměňovalo je na tankové divise, proti názoru náčelníka hlavního štábu ministr NO rozhodl se postavit nový jezdecký pluk 11. Je sice pravda, že prezident republiky Dr. Beneš na to svým zásahem přičinil se o radikální motorisaci naší armády, ale přece při tom byl ztracen jistý čas, který za války mohl mnoho znamenat. Ale prezident republiky nemohl ve všem zasahovat, jak je vidno z rozhodnutí tehdejšího ministra NO v r. 1937 proti názoru náčelníka hlavního štábu postavit budovu pro jezdecké učiliště nákladem kolem 32 mil. Kč a přestěhovat automobilní učiliště z Nových Dvůrů u Č. Budějovic do Josefova do kasáren z 18. století. To se stalo v době, kdy se horečně sháněl každý stotisíc Kč na výzbroj, střílivo a opevnování. Rozhodně to nesvědčí o správném chápání vojenské zásady jednotného úsilí, v tomto případě finančního. Konečně je věc příznačná pro oceňování doby a významu motorisace, což přirozeně se odráželo i jinde.

Z uvedené organizace a kompetence našich hlavních řídicích orgánů obrany státu, t.j. NROS a MNO, jasně vyplývá, že jsme neměli nejvhodnější a nejúčelnější organizaci pro přípravu a vedení války.

Všimněme si německé armády. Ta, jak v první válce světové tak i v dnešní docílila skvělých vojenských výsledků, třeba že pro

vedení politiky na konec války prohrála a prohraje pro početní převahu protivníků. Příčiny úspěchů německé armády tkví v tom, že přípravu německé armády v míru řídil voják po dlouhou řadu let a jeho požadavky na ostatní resorty státní správy byly plněny. Prostě požadavky vojenské byly respektovány v celém německém státním zřízení.

Vydíme-li ze zákona o obraně státu, že předsedovi vlády jako předsedovi NROS připadá řízení využití vojenského potenciálu státu pro státní obranu, v nynější době důležitosti materiálu na bojišti více než jindy vidíme, že ministrem národní obrany je vlastně předseda vlády. Řídící osoba dosavadního MNO je vlastně jen ministrem vojenství, která má připravit armádu v míru a vésti ji do bojů za války. Bylo by tudíž logické, aby v čele ministerstva vojenství byl voják a to jak v míru tak i za války.

Ministr vojenství — budoucí hlavní velitel — měl by být řádným členem NROS, nejlépe místopředsedou, aby spíše mohl spolurídit jednání rady. Povaha usnesení NROS neměla by více vyžadovat schválení vlády, nýbrž jen prezidenta republiky, podobně, jako tomu bylo ve Francii.

V samotném MNO ministr vojenství měl by mít podřízena státního tajemníka, rovněž vojáka, který by řídil vlastní ministerstvo, vybavené a organizované stejně pro mír jako pro válku. Za války, kdy ministr jako hlavní velitel je v poli, státní tajemník měl by se státi automaticky řádným členem NROS a vlády. Kromě státního tajemníka ministrov, vojenství podléhal by náčelník hlavního štábu s hlavním štábem organizovaným tak, aby mohl z mírového stavu přejít okamžitě bez jakýchkoliv změn do stavu válečného a státi se osobním orgánem hlavního velitele. Kromě toho ministru vojenství měli by podléhat inspektoři zbraní a služeb — letectva, dělostřelectva, útočné vozby atd., kteří za války stali by se automaticky veliteli těchto zbraní ve štábu hlavního velitele, nebo veliteli příslušných armád (na př. letectva, ÚV).

Do kompetence nově organizovaného MNO měl by patřit též odbor předvojenské výchovy a domobrany s inspektorem, podléhajícím státnímu tajemníkovi. Za války inspektor předvojenské výchovy a domobrany stal by se velitelem domobrany a skrze státního tajemníka podléhal by hlavnímu veliteli.

Z dosavadní kompetence MNO, resp. hlavního štábu, měl by být vyňat generální sekretariát, obstarávající válečný průmysl

a měl by být přičleněn již v míru k ministerstvu obchodu, průmyslu a živností. Tato změna by však nemusela znamenat, že na některých místech ve válečném průmyslu nebudou důstojníci-odborníci. Právě výnam válečného průmyslu v moderní válce mohl by být nejlépe uplatněn v navrhovaném místě, kde civilní ministr-odborník mohl by se plně uplatnit. Tím by se též ulehčila za války úloha státního tajemníka v ministerstvu vojenství.

Pomocnou službu pro NROS a MSOS mělo by nejlépe obstarávat předsednictvo ministerské rady, aby předseda vlády měl bezprostřední vliv na provádění všech příprav pro jednání rady a aby jeho autorita mohla více ovlivňovat přípravná jednání s ostatními resorty státní správy, než tomu bylo dříve.

Je jisto, že podobná všeobecná organizace a kompetence hlavních řídicích orgánů obrany státu velmi by prospěla využití celého potenciálu státu pro jeho obranu, rychlému a snadnému přechodu z organizace mírové na válečnou, jakož by i zajišťovala největší vliv hlavního velitele na mírové přípravy armády. Pak by skutečně hlavní velitel byl plně zodpovědný za mírovou přípravu pro válku a vedení operací za ní.

Navrhované řešení, postavení vojáka, budoucího hlavního velitele v čelo ministerstva vojenství v míru po dlouhou řadu let, kromě výše uvedených hlavních výhod má i nevýhody a to vnitropolitické. Jednou z nich je, že voják po dlouhou řadu let v čele armády mohl by být sveden k pokusu státi se diktátorem. Taková možnost však ve své podstatě je závislá na spořádaných poměrech vnitropolitických. Naš lid je ve své zdrcující většině založen demokraticky a pokud politické strany nevytvoří podmínky pro diktatorský režim, nemohl by žádný rozumný vedoucí voják uvažovati o diktátorství. Nastaly-li by však takové podmínky a našel-li by se takový voják, pak se o to může pokusit na kterémkoliv velitelském místě. Proto nebezpečí vojenského diktátorství z navrhované organizace a kompetence není veliké a je z daleka vyváženo výhodami, které z toho plynou pro obranu státu.

Dále by se mohlo namítnout, že ministr NO vojákem jednáním o vojenských potřebách zaplete se do vnitropolitických zápasů a tím uškodí své prestiži jako budoucí hlavní velitel, který potřebuje důvěru všech. Na to lze říci, že po nabytých zkušenostech náš národ bude se jistě reálně dívat na potřeby své armády a její potřeby nestanou se víc

zdrojem politických čachrů. V poslední době za presidenta Osvoboditele a za prezidentství Dr. Beneše se osvědčilo, že některé resorty státní správy byly spravovány ministry nepolitiky-odborníky. Lze proto očekávat, že i ministerstvo NO by mohlo být vedeno odborníkem-vojákem. V čele nejnepopulárnějšího resortu — ministerstva financí — byl též odborník. Politik v čele MNO pro vymáhání nepopulárních požadavků pravděpodobně by se chtěl odškodnit jinak, což by nemuselo být ku prospěchu státu a případně armády. Jistě by prospělo státu, aby záležitosti státní obrany přestaly být předmětem stranických zápasů. Politik v čele MNO jistě by byl silnou osobností a při jednání o věcech MNO pravděpodobně by se občas nekryl s názory budoucího hlavního velitele vojáka a tím by se třísilo úsilí státní obrany. I při nejpevnějším vymezení kompetence obou výše uvedených funkcionářů veškeré záležitosti projednávány v MNO i nepřímo týkají se přípravy války a proto k podobným různostem názorů by mohlo docházeti. Právě změna názorů našeho lidu na obranu státu by umožňovala navrhované řešení a bylo by k tomu třeba, aby voják v čele MNO měl pochopení též pro možné oběti národního hospodářství ve prospěch armády dle potřeb mezinárodní situace.

Jako praktické doplnění výše uvedeného námětu považoval bych ještě za nutné, aby ve vlasti ve všech resortech státní správy, které musí spolupracovati s NROS a ministerstvem vojenství, byli úředníci jen záložní důstojníci. Podstatné by to usnadňovalo součinnost s vojenskou správou a přispívalo k nejlepšímu využití vojenského potenciálu státu. Z vlastní zkušenosti z meziministerských jednání znám, jak je obtížné přesvědčovat nevojáka o základních potřebách armády (na příklad, že pýchotě nestačí pro střelecký výcvik jen posádkové střelnice, že na výcvik šoféra pro službu v poli nestačí 20 kg benzínu a pod.) a jak podobný nesprávný názor má velké škody pro armádu.

I v našich poměrech zde ve Vel. Británii mohla by být provedena navrhovaná změna a ustavení NROS mohla by zahájit činnost a projednávat základní požadavky obrany státu. Šlo by především o stanovení vojenských podmínek příměří, zejména vrácení výzbroje Němci pro okamžité vyzbrojení naší armády, stanovení potřebného zlepšení hranic státu, délka presenčení služby nevyvíčených ročníků za německé okupace, délka normální presenčení služby, stanovení hlavních zásad organizace a kompetence MNO, NROS,

opatření cvičišť, střelnic a výcvikových táborů pro předvojenskou výchovu a rychlý výcvik mírové armády, délka a způsob předvojenské výchovy a zásady organizace domobrany, válečného průmyslu, zajištění válečných poškozců, podpora natality a pod.

V závěru pro úplnost řídicích orgánů, řešících obranu státu, musím se zmínit o armádním poradním sboru (APS), který byl zřízen rozkazem presidenta republiky v r. 1932. Tento sbor, složený ze zemských velitelů a jiných významných generálů, byl poradním orgánem čisté vojenským pro ministra NO a budoucího hlavního velitele. Tento sbor ve vlasti vhodně pracoval a zde v zahraničí obdoba jeho je v poradách vojenských odborníků, jež občas svolává prezident republiky a jimž předsedá. Na tomto orgánu není třeba v zásadě ničeho měnit.

Budou-li zde v zahraničí zásadně vyřešeny hlavní problémy obrany státu, bude možné vypracovati ještě před návratem do vlasti potřebné pro to podrobnosti tak, aby nevznikla újma státní obraně doma. Ukázalo se snad později nutnost nějaké změny, bude možno snadněji ji provést, než až doma začít řešit všechny problémy v době, kdy bude celá řada věcí stejně naléhavých. Dokud nejsou rozřešeny zásadně hlavní problémy, nelze v zahraničí zabývat se všemi záležitostmi, které by mohly být zde plně připraveny pro domov. Bez rozhodnutí zásadních problémů práce na podrobnostech mohla by být úplně zbytečnou.

V závěru chci ještě podotknout, že jsem si vědom, že jako každé řešení má své výhody a nevýhody, tak i můj návrh je musí mít také. Věcnou diskusí o nich, domnívám se, bylo by možno výměnou názorů přijít k nejlepšímu řešení.

Budoucí mír

Třebaže jsme zatím v plné válce a není doposud jisto, kdy ona skončí, celá řada osob spojeneckého světa již dnes vážně uvažuje o budoucím zajištění míru tak, aby svět nebyl skončením nepřítelství překvapen.

Chci proto v dnešní své studii přidat i svůj hlas k tomu celkovému úsilí.

Máme-li uvažovati o tom, jak zajistiti budoucí mír, musíme v první řadě hledat, proč bylo možno, aby došlo k dnešní válce. Pokusím se vyjmenovati několik hlavních bodů:

1.) Mírové smlouvy po minulé válce nebyly špatné; chyba tkví v tom, že nebyly integrálně aplikovány. Skončením činnosti mírové konference přestal vlastně prakticky existovat orgán, který měl nad dodržováním a aplikováním smluv bdíti.

2.) Společnost národů byla vázána ustanovením „jednohlasnosti“, nebyla vybavena výkonnou silou, která by dodala váhu jejím rozhodnutím. Proto evropská a světová bezpečnost nebyla dostatečně mezinárodně zajištěna.

3.) Ve středu Evropy zůstal národ nedostatečně mezinárodně kontrolovaný, který, jsa vychován k dynamické rozpínavosti, je trvalým ruшитelem míru a bezpečnosti nejen v Evropě, ale v celém světě.

4.) Tento národ nebyl dostatečně pře-

svědčen v minulé válce o tom, že byl vojensky poražen. Mírovými smlouvami byl jaksi postaven mimo zákon, nebyl však přesvědčen plně ani o své vině, čímž jen vzrostla jeho vnitřní pýcha, toužící po odvetě a důkazu svého nadčlověčenství.

5.) V Evropě zůstalo několik středisek nesváru i mezi národy vítěznými, čímž jednotná obranná linie proti nebezpečnému středu byla velmi ztížena.

6.) Svět dovolil, aby se Německo znovu vyzbrojilo, nechal se uspat postupnými cíly a probudil se teprve, když stěžejní kámen bezpečnosti v Evropě — ČSR — byl vyvrácen. Svět pochopil špatně postoj Hitlerův a rázné slovo přišlo pozdě.

7.) Ani potom nenastala jednota mezi ohroženými národy a státy se daly pojídati jeden po druhém, nic se ze zkušenosti jiných nenaučivše.

8.) Ze strachu před komunistickou ideologií nechaly si některé státy uvnitř vyrůst značné prvky ideologie ražení nacistického, které jim později vědomě či nevědomě vpadly do zad. Určité politické kruhy některých států z panického strachu před problematickým nebezpečím komunismu zapomněly na bezprostřední nebezpečí ideologie imperialistické, reprezentované zfanatisovaným 80 milionovým národem v centrální evropské posici.